

Magyar Helsinki Bizottság

**A MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG
JELENTÉSE
A BÁCS-KISKUN MEGYEI BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI
INTÉZETBEN
2013. ÁPRILIS 29–30-ÁN
TETT LÁTOGATÁSRÓL**

A Magyar Helsinki Bizottság négy megfigyelője 2013. április 29–30-án tett látogatást a kecskeméti Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben. A látogatás során az intézet vezetése és munkatársai készségesen segítettek a Magyar Helsinki Bizottság megfigyelőinek munkáját. Az intézet munkatársai a látogatás kezdetekor a megfigyelők rendelkezésére bocsátották az előzetesen megküldött kérdésekre adott válaszokat tartalmazó dokumentumokat mellékletekkel, a különböző körletekre vonatkozó házirendekkel, illetve külön a megfigyelők számára készített kimutatásokkal egyetemben, és minden egyéb kért információt megadtak. A megfigyelőknek az intézet minden körletét, részlegét lehetőségük volt megtekinteni.

A Magyar Helsinki Bizottság megfigyelői látogatásukat a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet parancsnokhelyettesével és a fiatalkorúak intézete vezető nevelőjével való megbeszéléssel kezdték. Ezt követően a megfigyelők az intézet munkatársainak kíséretében annak mindkét egységét bejárták, illetve véletlenszerűen kiválasztott zárakban az ott tartózkodó fogvatartottakkal a személyi állomány ellenőrzése nélkül (tőlük látó- és hallótávolságon kívül) beszélgetést folytattak. A megfigyelők emellett a négy szemközti beszélgetésre előzetesen jelentkezett fogvatartottakat is meghallgatták, szintén a személyi állomány ellenőrzése nélkül. A látogatás végén a megfigyelők megosztották tapasztalataikat az intézet vezetésével.

A jelentésben a Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet és a Büntetés-végrehajtás országos Parancsnokának megjegyzései szürke háttérrel szerepelnek.

***

A jelentés elkészítését az Európai Unió „Alapvető jogok és polgárság” programja támogatta. Tartalmáért a kizárólagos felelősséget a Magyar Helsinki Bizottság viseli, az semmilyen vonatkozásban nem tekinthető úgy, mint amely az Európai Unió véleményét tükrözi.

I. Általános tapasztalatok

1. Az intézet alapvető adatai

Az I. sz. egységet, vagyis az intézet városközpontban található épületét 1904-ben építették. A Kecskemét külső részén található II. számú egységben 1995-ben alakították ki a B-C (félig nyitott) körletet, a fiataikorúak elhelyezésére szolgáló épület pedig 1997-ben készült el. Utóbbiban három kör alakú lakóegység található, így külön lakóegységben helyezik el az előzetesen letartóztatott fiú, az elítélt fiú, illetve a lány fogvatartottakat fokozattól függetlenül; a lakóegységekben a zárkák a középső közös térre nyílnak (ld. a képen). A II. sz. egységben 2003-ban hozták létre az anya-gyermek körletet.

Az I. sz. egység az elmúlt 109 év alatt több átalakításon esett át, ezek azonban alapfunkcióját jelentősen nem befolyásolták. A körletépületet 1993–1994-ben részlegesen felújították. Az anyagi lehetőségek függvényében az utóbbi öt-hat évben fokozatosan újítják meg a zárkákat a jogszabályi előírások figyelembevételével (pl. fallal elválasztott WC-helyiségek kialakítása). A II. számú egységben 2012-ben egy KEOP pályázat keretében a korszerűtlen gázkazánokat újakra cserélték.

Az I. sz. egységben kormányzati döntés alapján 2013. december 31-ig 35 fős fogvatartotti férőhelybővítés fog megvalósulni. Az intézet parancsnokhelyettesének tájékoztatása szerint a befogadóképesség növelése „visszazárkásítással” valósulna meg, vagyis a jelenleg nem zárkaként funkcionáló helyiségeket alakítanának újra zárkává. (Ezzel párhuzamosan egy használaton kívüli épületet irodaépületként hasznosítanának.)

2. Fogvatartotti létszám

	Az intézet teljes befogadóképessége	Az egyes objektumok teljes befogadóképessége
I. sz. egység	94 fő	94 fő
II. sz. egység		
B-C körlet	59 fő	59 fő
Fiataikorúak intézete	30 fő	45 fő
Anya-gyermek körlet	20 fő	20 fő
Összesen	203 fő	415 fő

Fogvatartottak tényleges száma a látogatás napján	
I. sz. egység	255 fő
II. sz. egység	91 fő
• B-C körlet	49 fő
• Fiataikorúak intézete	34 fő
• Anya-gyermek körlet	8 fő
Összesen	346 fő

Átlagos telítettség az elmúlt egy évben (parancsnoki becslés)	
Telítettség összesen	139%
I. sz. egység	207%
II. sz. egység (összesen)	75%
B-C körlet	71%
Fiatalokorúak intézete	118%
Anya-gyermek körlet	35%

2012. évi átlaglétsszám							
	Távol	I. egység	B-C részleg	Anyák	Fk. Férfi	Fk. Nő	Összes
1	11	208	41	6	23	14	303
2	15	211	41	5	23	14	309
3	13	200	41	5	23	13	295
4	12	195	43	5	26	11	292
5	8	176	41	7	26	10	268
6	11	174	39	8	26	10	268
7	6	156	42	8	25	10	247
8	4	164	43	9	27	10	257
9	10	212	47	9	27	8	313
10	10	222	49	9	28	8	326
11	11	223	47	8	26	7	322
12	10	207	44	6	24	7	298
Átlag	10,0833333	195,666667	43,1666667	7,08333333	25,3333333	10,1666667	291,5

2. A személyzet létszáma kategóriák szerint

Biztonsági osztály	76 fő
Büntetés-végrehajtási osztály	18 fő
Gazdasági osztály	20 fő
Egészségügyi osztály	14 fő
Személyzeti osztály	3 fő
Informatikai osztály	2 fő
Vezetői közvetlen*	9 fő
Összesen	142 fő

* parancsnok, parancsnokhelyettes, gazdasági vezető, jogtanácsos, belső ellenőr, pszichológus, pszichológiai asszisztens, munka- és tűzvédelmi előadó, titkárnő

A fiatalokorúak intézete vezető nevelőjének tájékoztatása szerint összesen két nevelő jut 45 fiatalokorú fogvatartottra. A létszámproblémák miatt az is előfordul, hogy az előállítást is a nevelőnek kell végeznie. A vezető nevelő szerint az ideális az lenne, ha egy nevelőnek 6-8 fogvatartottal kellene foglalkoznia, ez azonban a jelenlegi büntetés-végrehajtási viszonyok között kivitelezhetetlen. A fiatalokorúakkal foglalkozó nevelők nem kapnak speciális képzést – a Magyar Helsinki Bizottság szerint ennek bevezetése szükséges lenne. A fiatalokorú lány fogvatartottak esetében női felügyeletet biztosítanak.

Több fiatalokorú fogvatartott jelezte a megfigyelőknek, hogy ritkán találkoznak a nevelővel, pedig esetükben a folyamatos nevelői jelenlét fokozott jelentőséggel bír.

3. A fogvatartottak megoszlása kategóriák szerint

Végrehajtási fokozat szerint	
fegyház	1 fő
börtön	47 fő
fogház	26 fő
elzárás	4 fő
fiatalkorúak, börtön	14 fő
fiatalkorúak, fogház	5 fő

Előzetes letartóztatottak száma	
Felnőtt korúak	164 fő
Fiatalkorúak	14 fő
Összesen	178 fő

Biztonsági fokozat szerint	
I. biztonsági csoport	53 fő
II. biztonsági csoport	14 fő
III. biztonsági csoport	270 fő
IV. biztonsági csoport	4 fő
Összesen	341 fő

Speciális csoportok szerint	
Drogprevenciós részleg	–
Gyógyító-nevelő csoport	–
Átmeneti csoport	–
EVSZ-esek száma	13 fő
Elzárást töltők	4 fő
Nincs speciális csoportba sorolva	

Nem szerinti megoszlás		
		ebből megőrzéses
Férfi	304 fő	64 fő
Nő	42 fő	7 fő

Az intézetben 17 fő külföldit tartanak fogva.

„Roma zárka” az intézet tájékoztatása szerint az intézetben nem létezik, nem tartják nyilván a nemzetiségi hovatartozást.

„Nemi erkölcs elleni” zárka létezik, mivel az intézet tájékoztatása szerint a nemi erkölcs elleni és hasonló bűncselekmény miatt fogva tartottak védelme sokkal jobban biztosítható, ha a többi fogvatartottól elkülönítetten helyezik el őket. Ugyanígy elkülönítve helyezik el az intézet tájékoztatása szerint az ún. „áldozat típusú” fogvatartottakat is.

Az intézetben nincs kialakítva különleges biztonságú zárka.

4. Rendkívüli esetekre vonatkozó adatok

2012-ben nem történt az intézetben rendkívüli haláleset.

Személyi állomány tagja ellen 2012-ben 10 esetben indult büntetőeljárás:

- Bántalmazás hivatalos eljárásban bűncselekmény gyanúja miatt 4 (1 még folyamatban van, bírósági szakban, 3 pedig megszüntetésre került),
- hivatali visszaélés miatt 5 (végül mindegyik eljárást megszüntették),
- közokirat-hamisítás miatt pedig 1 esetben indult büntetőeljárás, amelyet szintén megszüntettek.

Fogvatartott ellen 2012-ben 11 esetben tett feljelentést az intézet bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt, a következő megoszlásban: kényszerítés – 2 eset, lopás – 2 eset, rablás – 3 eset, hivatalos személy elleni erőszak – 1 eset, befolyással üzérkedés – 1 eset.

Kényszerítő eszköz alkalmazására az elmúlt évben négy esetben került sor, az alábbiak szerint.

A kényszerítő eszköz alkalmazását kiváltó okok	
Felügyelet megtámadása	1
Ellenszegülés + támadás elhárítása	1
Verekedés megszüntetése	2
Eset/fő	4/4

Eset / fő	Sérülések			Elkövetők neme				Biztonsági csoport			
	nincs	8 napon belül gyógyuló	8 napon túl gyógyuló	felnőtt korú férfi	felnőtt korú nő	fiatalkorú férfi	fiatalkorú nő	IV.	III.	II.	I.
4/4	3	1	–	1	–	2	1	2	2	–	–

Eset/rő	Helyszín					Bv. fokozat							Parancsnoki minősítés			
						Felnőtt korú				Fiatalkorú						
	zárka	folyosó	magánzárka	más helyiség	intézetben kívül	előzetes	fegyház	börtön	fogház	előzetes	börtön	fogház	jogszerű	jogszerűtlen		
4/4	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	4	0	1	1

5. Zsúfoltság

Az intézet összesen 81 zárkában, 85 fő részére tudja biztosítani a jogszabályban előírt mozgásteret. Az intézet 63 zárkában, 262 fogvatartott esetében nem tudja biztosítani a jogszabály által előírt mozgásteret. A legkisebb, egy főre jutó szabad mozgástér a legzsúfoltabb zárkában az intézet tájékoztatása szerint 1 m², a megfigyelők becslése alapján ez a szám inkább közelít a 0.5 nm-hez, ami nyolcada annak, ami alatt a fogvatartás embertelen bánásmódnak minősül az Európai Emberi Jogi Bíróság joggyakorlata szerint, és hatoda annak, amekkorát a magyar jogszabályi előírás szerint „lehetőleg” biztosítani kell.

A túlzsúfoltság következtében vannak olyan zárkák az I. sz. egységben, ahol háromemeletes ágyak találhatóak. Az intézet tájékoztatása szerint törekszenek arra, hogy csak végső esetben helyezzenek el a háromemeletes ágyak mindegyik szintjén fogvatartottat.

A túlzsúfoltság azonban mindezek ellenére az I. sz. egység sok zárkájában olyan mértékű, hogy az – a kapcsolódó rossz fizikai körülményektől eltekintve is, azokkal együtt pedig különösen – kimeríti az embertelen, megalázó bánásmód fogalmát (lásd még jelen jelentés II. 7. pontját), így e fogvatartási körülmények sértik az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikkét. A Magyar Helsinki Bizottság ismételten hangsúlyozza: a büntetés-végrehajtási intézetek túlzsúfoltságára mindenképp megoldást kell találni.

A túlzsúfoltságból adódik az is, hogy az intézet tájékoztatása szerint gyakran mozgatják a fogvatartottakat a zárkák között, mert csak így tudnak megfelelni a különböző, a fogvatartottak egyes csoportjainak elkülönítésére vonatkozó előírásoknak.

Az intézet tájékoztatása szerint a túlzsúfoltság miatt előfordul, hogy az elzárást töltőket a fogház fokozatban szabadságvesztést töltőkkel együtt tartják fogva, ami ellentétes a vonatkozó jogszabályi rendelkezésekkel, de a helyhiány miatt nem tudják másképp megoldani a fogvatartást. Az egy időben elzárást töltők száma 4-15 fő között mozog, és általában olyanok kerülnek az intézetbe, akik esetében pénzbírság vagy közérdekű munkaátváltoztatására került sor. Az elzárást töltőknek sok esetben csak pár napnyi elzárást kell letölteni – ők általában a befogadó zárkáig „jutnak”, elzárásukat ott töltik le. A Bács-Kiskun Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet a fiatalkorú nők esetében országos illetőséggel rendelkezik az elzárás végrehajtása terén is, így bármely megyéből kerülhetnek az intézetbe elzárást töltők. Ezzel kapcsolatban problémát jelent, hogy esetükben a rendőrség sok esetben nem várja meg a heti körszállítást, és hétvégén kell az elzárást töltőket befogadni, ami az intézet személyzete számára plusz munkaterhet jelent.

Az intézet többi körlete (fiatalkorúak, anya-gyermekek részleg) nem túlzsúfolt, az előírt mozgástér biztosított, a körülmények a hazai átlagnál jóval kedvezőbbek.

A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka is napjaink egyik legfőbb problémájának tartja a büntetés-végrehajtás zsúfoltságát, amelynek oka a jogszabályi változásokban keresendő (pl. elzárás, „három csapás”). Az országos parancsnok kifejtette, hogy „a sok esetben százéves kort megélt épületek karbantartása, korszerűsítése folyamatos, nagy anyagi erőforrásokat felemésztő feladata a büntetés-végrehajtási szervezetnek. Célunk, hogy intézeteink állapota és a fogvatartás körülményei minden tekintetben megfeleljenek a hazai és nemzetközi elvárásoknak, melyet – a szűkösi anyagi forrás mellett – pályázatok útján kívánunk elérni. [...] a vizsgált intézetben is több ütemben történtek korszerűsítési munkálatok, melyek a jövőben is folytatódnak, így a zárkák mellékhelyiségeinek a zárka légterétől való elkülönítése is folyamatosan zajlik, ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy a fogvatartottak által okozott anyagi károk is hátráltatják a munkálatokat. A zsúfoltság csökkentését a 2013. december 31-ig lezáruló férőhely-bővítési program szolgálja, melynek eredményeként a háromemeletes ágyak leszerelése is megtörténik.”

6. Befogadás

A befogadáskor minden esetben tájékoztatják a jogaikról és kötelezettségeikről a fogvatartottakat. Minden zárkában elérhető a házirend, aminek meglétét, állapotát a heti körletszemléken ellenőrzik, szükség esetén pótolják, cserélik a nevelők, szociális segédelőadók. A külföldi állampolgárságú fogvatartottak esetében a befogadáskor jelen lévő tolmács a jogok és kötelezettségek mellett a házirendet is ismerteti a fogvatartottal annak anyanyelvén. Az írástudatlan fogvatartottak szóbeli tájékoztatást kapnak, ennek megtörténtét két tanú aláírással igazolja.

A II. sz. egységben fogva tartott fiatalkorúak befogadása is az I. sz. egységben történik, a befogadáskor ott végzik az orvosi vizsgálatot is. Ha a fiatalkorú munkaidőn kívül érkezik a II. sz. egységbe, akkor a befogadással, elhelyezéssel kapcsolatos teendőkre másnap kerül sor, de a fiatalkorú orvosi vizsgálata ezekben az esetekben is megtörténik az I. sz. egységben a szállítás napján.

7. Zárkák, kapcsolódó fizikai körülmények

Az intézet tájékoztatása szerint húsz zárkában nincs elkülönített, külön szellőzésű WC, de 2013 folyamán azt minden zárkában kialakítják.

A külön szellőzésű WC hiánya a túlszűfolttsággal együtt több zárkában olyan állapotokat eredményez az I. sz. egységben (lásd a mellékelt képet), amelyek a Magyar Helsinki Bizottság szerint kimerítik az embertelen, megalázó bánásmód fogalmát. A fogvatartottak egy része akár napi 23 órát is a túlszűfolt, nem elkülönített WC-vel rendelkező zárkában tölt, ugyanabban a légtérben végzik szükségüket és étkeznek, és néhány zárkában annyira kicsi a mozgástér, hogy a lehajtott WC-deszkán ülve kénytelenek étkezni.

A látogatás során a Magyar Helsinki Bizottság megfigyelői véletlenszerűen szemrevételeztek néhány zárkát az I. sz. egységben, és a fizikai körülményeket tekintve egyik sem felelt meg a hazai és a nemzetközi standardoknak. Kirívóan rossz állapotban voltak a következő, általunk meglátogatott zárkák: a 23. és a 24. zárkák (női zárkák) és a 60. férfi dohányzó zárka. Ezekben gyakorlatilag lépni sem lehet, nincs szellőzés (a kinti 30 fokos hőmérséklet mellett már gyakorlatilag alkalmatlanok hosszabb idejű egészséges tartózkodásra) és kevés a természetes fény, a WC pedig ezekben a zárkákban sincs fallal elkülönítve. A 29. zárkában ráadásul a sűrűn perforált fém rácsból készült látásgátló lemezt csak a megfigyelők látogatása előtt vették le az ablakról. Csak a hőségriadó alatt nyitják ki a tátikákat, miközben már az április végi látogatás idején is nagy volt a meleg és fülledt volt a levegő a zárkákban.

Az intézet tájékoztatása szerint a tátikák ajtaját valójában nemcsak hőségriadó idején tartják nyitva (hiszen az csak néhány napon vagy héten van egy évben), hanem az egész nyári időszakban, júniustól szeptember végéig.¹

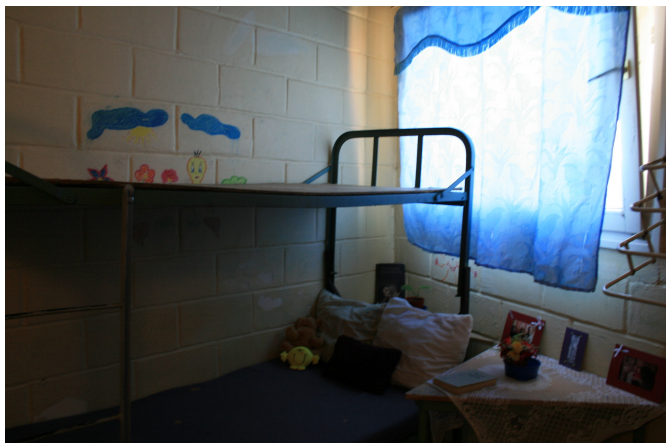
A megfigyelők álláspontja szerint a fogvatartás fent részletezett körülményei sértik az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. cikkét. A megfigyelőknek egy fogvatartott jelezte, hogy kérelemmel kíván fordulni az Emberi Jogok Európai Bíróságához fogvatartási körülményei miatt, ebben a Magyar Helsinki Bizottság ügyvédje a segítségére lesz.

A megfigyelők szerint a külön szellőzésű WC-k kialakítása ugyan javít majd a körülményeken, de a túlszűfolttságból fakadó súlyos problémákat nem fogja megszüntetni.

A fiatalok intézete az I. sz. egységhez képest jóval kevésbé túlszűfolt, itt főszabály szerint egyszemélyes zárkákban helyezik el a fogvatartottakat. A fogvatartottak egymás zárkájába nem léphetnek be.

¹ A megfigyelők álláspontja szerint a tátikák ajtajának nyitva hagyása (amennyiben nincs olyan biztonsági ok, amely a zárva tartást indokolná) a nyári időszakon kívül eső meleg hónapokban is javíthat a fogvatartási körülményeken.

A WC a fiatakorúak intézetében elkülönített, de az előzetes letartóztatott fiatakorú fiú fogvatartottnaknál a megfigyelők több olyan zárkát láttak, amelyekben hiányzott a WC ajtaja, azt az egyik zárkában például egy függöny helyettesítette. A megfigyelők a látogatás végén jelezték az intézet vezetésének, hogy álláspontjuk szerint ezek pótlása szükséges. Összességében is megállapítható emellett, hogy a lány fogvatartottak lakóegysége jobb fizikai állapotban van, mint a fiúk lakóegységei (lásd a lány fogvatartottak lakóegységében készült mellékelt képeket).

A fiatakorú lány fogvatartottak esetében érkezett panasz a megfigyelőkhöz arra, hogy az ablakot csak résnyire, „bukóra” lehet kinyitni, így a fogvatartottak szerint a szellőzés nem megfelelő (lásd a képet).

Az előzetes letartóztatást töltők és a fegyház fokozatú (felnőtt) fogvatartottak esetében zárt a körlet, a mozgás felügyelet mellett történik. A nem dolgozó elítéltek esetében nyitott a körlet, a mozgás felügyelet mellett történik, míg a dolgozó elítéltek esetében nyitott a körlet, és a mozgás az intézet kijelölt területén szabadon történik.

A zárkaajtók nyitva tartásának rendjét a házirendek részletesen szabályozzák.

A házirend szerint (2. sz. melléklet, „Napirend a fiatakorú fogvatartottak részére”) a fiatakorú fogvatartottnaknál a zárkák nyitására 5.45-kor kerül sor, a zárásra pedig 18.00 órakor, a fiatakorúak intézetének vezető nevelője pedig úgy nyilatkozott, hogy amikor csak lehet, nyitva tartják a zárkaajtókat. A megfigyelők azonban több olyan panaszt kaptak a fiatakorú fiú elítéltektől, hogy valójában a zárkák ennél jóval rövidebb időre vannak nyitva. Több fogvatartott egybehangzó állítása szerint sokszor előfordul, hogy délelőtt és délután is hosszabb időre „lezárják” őket: előfordul, hogy csak a reggeli és az ebéd alatt, illetve délután másfél órára nyitják ki a zárkákat, és 18.00 óra előtt van zárás. Az intézet tájékoztatása szerint ennek oka, hogy kevés a felügyelő, és a felügyeletnek más feladatokat is el kell látnia (pl. előállítás, más körletek szabadlevegőn tartózkodásának felügyelete), távollétük idejére kénytelenek lezárni a zárkákat. Érkezett több olyan panasz is a megfigyelőkhöz, hogy egyes zárkákat napközben „büntetésként” zárnak le, ami nem elfogadható gyakorlat.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága véleményében kifejtette, hogy elfogadhatatlan a zárkák napirendtől eltérő zárva tartási gyakorlata, ezért az országos parancsnok utasította az intézet parancsnokát, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket a szabálytalanságok megszüntetésére.

A törölközőket és az ágyneműt minden második héten cserélik. Az I. sz. egységben fogvatartottak közül többen állították, hogy a gyakorlatban csak háromhetenként van „tisztacsere”, ám ez a panasz a parancsnokhelyettes szerint nem megalapozott.

Az előzetes letartóztatott fiatalkorúak esetében a ruhákat felajánlásokból pótolják, ha az szükséges. A fiatalkorú lány fogvatartottak esetében fokozatra tekintet nélkül mindenki a büntetés-végrehajtás által biztosított formaruhát viseli, aminek a vezető nevelő tájékoztatása szerint oka az is, hogy sok esetben „nem megfelelő” a befogadásukkor viselt ruhájuk. Az előzetes letartóztatott lány fogvatartottak így nyilatkozatban lemondanak a saját ruhájuk viseléséről.

Az anya-gyermek körleten az elhelyezés egyszemélyes, a különböző fokozatú fogvatartottak nincsenek elkülönítve, és minden fogvatartott a büntetés-végrehajtás által biztosított formaruhát viseli. A pelenkát és egyéb szükséges eszközöket (pl. a babakocsit) az intézet biztosítja a fogvatartottak számára, de a látogatások keretében ezek be is adhatóak a fogvatartottak számára. A zárkában étel nem tárolható; az édesanyákat figyelmeztetik az etetésekre.

A B-C körleten (a félig nyitott körleten) szintén egyszemélyes az elhelyezés. Ide a befogadó bizottság döntése alapján jellemzően olyan első büntényes, általában közlekedési bűncselekmények miatt jogerősen elítélt fogvatartottak kerülnek, akiknek a szabadságvesztés-büntetése nem haladja meg az öt évet; emellett a fogvatartottak iskolai végzettségét és fizikai állapotát is figyelembe veszi az elhelyezéskor. A körleten jelenleg 10 szabad hely van – a vezető nevelő tájékoztatása szerint viszonylag nehéz itt elhelyezhető fogvatartottakat találni. A körleten saját lakóhelyiségük kulcsa a fogvatartottaknál van (amikor a lakóhelyiségben tartózkodnak, akkor ezt kívülről a zárban kell hagyniuk). A lakóhelyiség tejüveges ablakán van rács, a lakóhelyiségben rögzített szekrény található. A körleten közös mosdó és WC áll a fogvatartottak rendelkezésére. Más lakóhelyiségébe a fogvatartottak beléphetnek, de éjszaka csak a mosdóba mehetnek ki. A körleten külön, szabadon használható konyha áll a fogvatartottak rendelkezésére, zárható hűtőrekeszekkel, illetve a mosást is maguk végezhetik. A zárkákban étel nem tartható.

Az EVSZ-s fogvatartottak elhelyezésére szolgáló körleten a zárkákban az ablakon nincs rács, a fogvatartottak itt is beléphetnek egymás zárkájába. A zárkában bármilyen étel tartható. Az EVSZ-es körletrészen egy ún. trezor is található, ahol a fogvatartottak készpénzét tartják, az EVSZ-esek ugyanis készpénzért vásárolhatnak a kiétkelés során. (Ilyenkor a többi fogvatartott esetében teljes a zárás.)

8. Szabad levegőn tartózkodás

A szabad levegőn tartózkodás rendjét is részletesen szabályozzák a házirendek.

Az I. sz. egységben egy nagyobb és egy kisebb sétaudvar található, a jogszabályi előírásoknak megfelelően a napi egy óra szabad levegőn tartózkodásra itt van lehetőségük a fogvatartottaknak. A fogvatartottak nem jeleztek ezzel kapcsolatban különösebb problémát: túlnyomórészt csorbíthatatlanul élhetnek ezzel a jogukkal. Biztonsági okokból maradhat el a séta, például szállítás idején, így adott esetben előfordulhat, hogy valaki két egymást követő hétfőn sem jut ki a szabad levegőre. Az egyik, a megfigyelők által meghallgatott fogvatartott nő azt állította, hogy havonta két-három sétájuk is elmarad. A fogvatartottak szerint a séta elmaradásának okát a felügyelet nem szokta megjelölni. Nincs kidolgozott mechanizmus arra, hogyan lehetne a kiesett lehetőséget pótolni, noha a zsúfoltság mellett éppen a mozgás hiánya a legsúlyosabb probléma az intézetben. Ezzel együtt a szabad levegőn való tartózkodással kapcsolatos panaszok nem voltak általánosak.

A fiatalkorúak esetén a szabad levegőn tartózkodás a betonnal borított sétaudvarokon (lásd a mellékelt képeket) valósul meg. A fiatalkorúak intézetében három külön sétaudvar található, így lehetőség van arra, hogy egy időben történjen a szabad levegőn tartózkodás mindhárom lakóegység tekintetében.

9. Fürdés

A dolgozó fogvatartottak mindennap fürdhetnek, a fürdési idő nincs korlátozva. Az I. sz. egységben a nem dolgozó férfi fogvatartottak heti kétszer, tíz percen belül 2x3 perc vízhasználattal fürdhetnek. A nők heti három alkalommal, plusz minden nap meleg víz kannában történő biztosításával fürdhetnek. Az I. sz. egységben a földszinten található a zuhanyzó is, ahol maximum 12 ember tisztálkodhat egyszerre. A csap nem keverős, mindenki ugyanazt a hőfokú vizet kapja. A fogvatartottak szerint általános gyakorlat, hogy a sétáról egyből a zuhanyzóba mennek, és nagyobb sétacsoport esetén tumultus alakul ki a zuhanyoknál, a parancsnokhelyettes szerint azonban egyszerre csak maximum 12 embert engednek be a zuhanyzóba. A női fogvatartottak arra panaszkodtak, hogy a felügyelettől függ, hogy kaphatnak-e meleg vizet kannában, illetve lavórban, és ezt gyakran nem biztosítják számukra.

A női fogvatartottak panaszát – miszerint nem vihetnek be lavórban meleg vizet a tisztálkodáshoz – egyoldalúnak, ezért elfogadhatatlannak tartja a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága.

Az anya-gyermek részlegen és a B-C körleten minden nap van fürdési lehetőség, itt nincs időbeli korlát.

A fiatalkorúak körletén heti háromszor (kedd, péntek, vasárnap) körletenként 1 óra áll rendelkezésre a fürdéshez (körletenként 7-12 fő a létszám). A fiatalkorúak intézetében lakóegységenként egy zuhany van (lásd a mellékelt képet), a fogvatartottak itt egyesével fürdenek (ld. a képen). A lány fiatalkorú fogvatartottak esetében a zuhanyzóhelyiségben található egy automata mosógép is, a fiú elítéltek esetében pedig egy forgótárcsás mosógép.

Az I. sz. egységben, ha nincs fürdési nap, akkor a szintes ór biztosít meleg vizet reggelente, illetve a fogvatartottak vízforralóval is rendelkeznek. Fürdési napokon a fürdéshez mindig rendelkezésre áll a szükséges meleg víz. Az I. sz. egység zárkáiban nincs melegvíz-ellátás. A fiatalkorúak intézetében és az anya-gyermek részlegen a zárkákban folyamatosan van meleg víz, a B-C körleten közös fürdőkhöz, konyhákban van meleg víz.

Az I. sz. egységben többen kevesellték az „Ultra-adagot”, vagyis a zárka tisztításához kapott tisztítószer. Ez nem is meglepő, ilyen zsúfolt zárkák tisztán tartásához a normál adagnál bizonyosan több szükséges.

Több fogvatartott (fiatalkorú nő) sérelmezte, hogy - bár lehetőség van egyéb szőrtelenítő eszközök (krémek) használatára – a férfiakkal ellentétben borotvát nem tarthatnak maguknál. A Bizottság álláspontja szerint nem indokolt a borotva tiltása, hacsak megalapozott epidemiológiai vagy egyéb szakvélemény nem támasztja alá, hogy a nőknél nagyobb egészségügyi vagy biztonsági kockázata lehet a borotva használatának.

Az intézet tájékoztatása szerint korábban a fiatalkorú nők az intim testrészek borotválásával kapcsolatban folyamatosan bőrgyógyászati problémákkal jelentkeztek az egészségügyi rendelésen.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának tájékoztatása szerint a borotvahasználat magas kockázattal jár, de a férfi fogvatartottaknál tiltása nem megoldható, tekintettel az elektromos vagy elemes készülékek árára, azonban a nők esetében hasonló áron kaphatóak az egyéb, biztonságra veszélytelen eszközök, illetve krémek, így a biztonsági kockázatot nem növelve elégíti ki a női fogvatartottak igényét az intézet.

10. Étkezés

A fogvatartottak ételmezését külső vállalkozó biztosítja. Az intézet tájékoztatása szerint az étlap összeállításánál kiemelten figyelembe veszik a beteg, diétás és kímélő étrendnél az orvos előírásait. Az orvosi javaslatok betartását szakképzett dietetikus segíti. Lehetőség szerint a vallási, etnikai szokásoknak megfelelő étrendet biztosítanak az ezen igényeket jelző fogvatartottak részére.

Az intézet által a megfigyelők rendelkezésére bocsátott, a 2013. április 29. és május 5. közötti időszakra vonatkozó étlap az 1. számú mellékletben található. Az ételmezésre a fiatalok elítéltektől csak egy panasz érkezett (egy fiatal fogvatartott állította azt, hogy legfeljebb havonta egyszer kapnak friss gyümölcsöt, akkor is almát), az I. sz. egységben viszont sokan kevesellték a reggeli és a vacsora mennyiségét (pl. egy pohár joghurt, Mackó-sajt, és egy kisméretű alma – lásd a mellékelt képet). Az étel minőségére viszont alig érkezett kritika, ami a megfigyelők általános tapasztalata szerint ritka.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának tájékoztatása szerint az ételmezést biztosító külső vállalkozó esetében is az étrend összeállításában dietetikus és ételmezésvezető nyújt segítséget, akik a napi kalóriaszükséglet alapján határozzák meg a menüsort és az adagok mennyiségét.

A fiatalok intézetében a fogvatartottak a kör alaprajzú központi helyiségben, a zárkák mellett a falra rögzített asztaloknál étkeznek (lásd a mellékelt képet).

11. Orvosi ellátás

Orvosi vizsgálat a fogvatartott egészségügyi panaszán kívül a következő esetekben történhet: foglalkozás-egészségügyi orvosi vizsgálat, magánelzárás-végrehajthatósági vizsgálat, orvosi befogadás. Az intézetben jelenleg egy fő alapellátó orvos dolgozik, aki a foglalkozás-egészségügyi vizsgálatokat is végzi. Ő korábban heti háromszor rendelt az intézetben, de május 1-jétől minden munkanap lesz rendelés. Az intézetben emellett 1 fő pszichiáter szakorvos, 1 fő fogszakorvos és 1 fő pszichológus lát el egészségügyi feladatokat. Fogorvosi és pszichiátriai szakrendelés heti egy alkalommal (három órában) van. Az anya-gyermek körleten állandó (0-24 órás) csecsemőápolói felügyeletet biztosítanak, egy védőnő (8 órában) és egy gyermekorvos is dolgozik a körleten, illetve a külső ellátás is megoldott.

2013. január 1-jétől két pszichológus státusza lett az intézetnek, így elvileg megszűnt az a kevésbé szerencsés állapot, hogy ugyanannak a pszichológusnak kell eljárni a személyzet és a fogvatartottak

ügyében is. A személyi állomány frissen betanított pszichológusa azonban épp a megfigyelők látogatását megelőzően mondott fel. Ha megtalálják az utódját, és megfelelően elválasztják a feladatköröket, megszűnhet az a probléma, hogy ugyanakkor a pszichológusnak kell döntenie a személyi állomány tagjainak pszichés alkalmasságáról, akihez esetleg korábban ők lelki vagy magánéleti bajaikkal fordultak. Ez gyakorlatilag kizárja azt, hogy valaki például depressziójáról vagy agressziókezelési problémájáról beszéljen a pszichológusnak és ebben tanácsot kérjen, hiszen annak a pszichológusnak kellene ezeket feltárni, aki a munkaalkalmasság vizsgálatakor ezeket a szempontokat nyilván negatívan értékelné.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának tájékoztatása szerint az intézetben két pszichológus dolgozik, az egyik a fogvatartottak, másik a személyi állomány tagjainak ügyeivel foglalkozik, harmadik státusz létesítésére nincs mód.

A megfigyelők fenntartják álláspontjukat, hogy nem életszerű, hogy a személyi állomány tagjai őszintén feltárják problémáikat annak a szakembernek, aki az alkalmasságukról dönt. Ez a helyzet mindenképpen kerülendő.

Az I. sz. egységben az 1. emeleten található az orvosi rendelő és az egészségügyi elkülönítő szobák; utóbbiakban nincsen fallal elkülönített WC. Senki sem feket a gyengélkedőn, aminek a parancsnokhelyettes szerint biztonsági oka is van, mert egyedül elhelyezett betegek két esetben is öngyilkosságot követtek el. (Ugyanakkor a megfigyelőket az intézetben több mint hét éve dolgozó pszichológus úgy tájékoztatta, hogy amióta ő az intézetben dolgozik, öngyilkosság miatt nem halt meg még egyetlen fogvatartott sem.) A látogatás idején nem tartózkodott fogvatartott a betegszobán.

A legtöbb panasz az I. sz. egységben elhelyezett fogvatartottaktól a gyógyszerelésre érkezett. A nyugtatóknak fekete piaca van a büntetés-végrehajtási intézetekben, így többen próbálnak „trükközni” a gyógyszerekkel, az egészségügyi szakszemélyzet pedig igyekszik megakadályozni a visszaéléseket. Előfordult, hogy valóban rászoruló nem jutott nyugtatókhoz, menesz idején görcsoldóhoz. Pszichiátriai gyógyszerek rendelésekor a fogvatartottak felvilágosítása a gyógyszerelésükkel kapcsolatban – mint minden más gyógyszer felírásakor – a felíró orvos részéről megtörténik.

A HIV-pozitív fogvatartottak elhelyezésére a fiatalkorúak intézete került kijelölésre, így ha ilyen fogvatartott érkezik, akkor őt oda szállítják.

A fogvatartottak egészségügyi ellátására vonatkozó további részletes adatok a 2012. év vonatkozásában a 3. számú mellékletben találhatóak.

Egy fodrászszalon együttműködési megállapodás alapján igény szerint jár be haját vágni az intézetbe.

12. Munkavégzés

A napi nyolc órában dolgozó fogvatartottak fizetése a jogszabályi minimummal egyenlő, a részmunkaidőben dolgozóké arányosan kevesebb. Az intézet jelenleg három külső munkahelyen 14 főt foglalkoztat. Az előzetes letartóztatásukat töltők dolgozhatnak; a látogatás idején három előzetes letartóztatását töltő fogvatartott dolgozott ételosztóként és takarítóként részmunkaidőben. Az intézetben nem hajtanak végre terápiás foglalkoztatást, arra lehetőség nincs.

A B-C körleten 90%-os a munkáltatás. Öt-hat fő külső munkahelyen, egy mosodában dolgozik, három műszakban. Itt a legmagasabb a fizetés, 23-25 000 Ft havonta, amiből levonják a rabtartás költségét. Emellett a B-C körleten fogvatartottak egy része az I. sz. egységben dolgozik ételosztóként vagy a házi műhelyben. Az EVSZ-es fogvatartottak külső munkáltatásban vesznek részt egy bútorgyártó cégnél, felügyelet nélkül, vagyis őket nem kell a munkahelyre kísérni a felügyeletnek. Problémát jelent, hogy a női fogvatartottaknak nincs lehetőségük részt venni a munkáltatásban.

A foglalkoztatási főelőadó és foglalkoztatási segédelőadó szűrőpróbaszerűen, illetve havonta legalább egyszer teljes körű munkahely ellenőrzést végez. A vezetői állomány szintén minimum havonta egyszer, ütemterv alapján ellenőrzi a munkahelyeket.

13. Fenyítések, jutalmazás

2012-ben 134 fegyelmi ügy zárult fenyítéssel. Az I. sz. egységben a legtöbb fenyítést azért szabják ki, mert a belvárosban található épületből sokan kikiabálnak a rokonoknak, ismerősöknek („tiltott kapcsolattartás”). A fogvatartottak és a parancsnokhelyettes szerint is a „kikiabálókat” rögtön magánelzárással szankcionálják – a parancsnokhelyettes tájékoztatása szerint azért, mert a többi fenyítési formának nincs visszatartó ereje. A környékbeli lakók is sokat panaszkodnak a kiabálókra – emiatt is nagy a nyomás az intézet vezetésén. Több fogvatartott arra panaszkodott, hogy mivel elégtelen a zárak szellőzése, kénytelenek felhúzódní az ágyak második vagy harmadik emeletére az ablakhoz, és emiatt fegyelmi eljárást indítanak ellenük. Ezt az intézet vezetése határozottan cáfolta. A metódus az, hogy az utcaszinten tartózkodó felügyelő rádión felszól az emeleti kollégájának, hogy ellenőrizze a vélhetően kiabáló fogvatartottat, s csak ha megbizonyosodnak a tiltott kapcsolattartásról, akkor indítanak fegyelmi eljárást. Csak elvétve fordul elő, hogy bv. bíró nem találja megalapozottnak az intézet döntését.

Fenyítések megszólása	
feddés	51 eset
kiétkezés csökkentése	12 eset
magánelzárás	71 eset

A magánelzárás végrehajtása előtt a fogvatartottak minden esetben orvosi vizsgálaton esnek át; a magánelzárást töltők is jogosultak a napi egyórás szabad levegőn tartózkodásra. 2012-ben 28 fiatalkorú részesült magánelzárás fenyítésben, ami az intézetben fogva tartott fiatalkorúak számát tekintve aránytalanul magas szám.

A megfigyelők a látogatás során azt tapasztalták, hogy a magánelzárás végrehajtására szolgáló, lehajtható vasággal felszerelt zárak kifejezetten rossz állapotban vannak, olyannyira, hogy a Magyar Helsinki Bizottság megfigyelői szerint felmerül, hogy az ilyen körülmények között végrehajtott – akár 30 napig tartó – fogvatartás sérti az Emberi jogok Európai Egyezményének 3. cikkét. A helyiség – különösen a WC – állapota mindenképp javításra szorul. Ugyanakkor ezekben a zárakban több a mozgástér, mint a többi zárakban. A látogatás idején egy szállításban levő fogvatartott tartózkodott a zárakban, magánelzárást senki nem töltött.

Az intézet a fentiekkel kapcsolatban úgy tájékoztatta a Magyar Helsinki Bizottságot, hogy bár a magánelzárás maximális tartama valóban 30 nap, de ilyen mértékű magánelzárás kiszabására az intézetben az elmúlt években nem volt példa.

A képeken a magánelzárás végrehajtására szolgáló zárka látható.

Az intézet parancsnokának tájékoztatása: „A magánelzárás végrehajtására kijelölt zárkában a szaniterek cseréjét végrehajtjuk 2013. második félévében.”

2012-ben összesen 478 esetben kaptak jutalmat a fogvatartottak.

Jutalmak megoszlása	
dicséret	242 eset
soron kívüli csomag	8 eset
soron kívül látogató fogadása	49 eset
látogatási idő meghosszabbítása	7 eset
fenyítés nyilvántartásból törlése	9 eset
személyes szükségletekre fordítható összeg növelése	8 eset
kimaradás	31 eset
rövid tartamú eltávozás	124 eset

14. Kapcsolat a külvilággal, védővel

Beszélőre minden fogvatartott havi 1 alkalommal, 1 óra időtartamban jogosult (ehhez adódnak hozzá a jutalmul biztosított beszélők).

Az elítéltek esetében csak asztali, vagyis testi kontaktust is megengedő beszélőt tartanak. Az előzetesen letartóztatottak számára erre havonta van lehetőség, jutalom jelleggel, egyéb esetekben ők az ún. plexis, telefonon keresztüli érintkezést lehetővé tevő beszélőt használhatják (lásd a mellékelt képet). Így főszabály szerint a fiatalkorú előzetes letartóztatottak is csak plexis beszélőn keresztül érintkezhetnek hozzátartozóikkal, asztali beszélőre csak jutalomként van lehetőség. A fiatalkorúak intézetében egy plexis beszélő található az előzetes letartóztatottak számára, az elítéltek asztali beszélője pedig a folyosón felállított asztaloknál zajlik, általában hétvégén. Utóbbi esetben igyekeznek a fiú és a lány fogvatartottak beszélőjét eltérő időpontokban tartani. A fiatalkorúak intézete vezető nevelőjének tájékoztatása szerint a fiatalkorúak kapcsolattartása rossz, aminek oka lehet, hogy sokan az állami ellátórendszerből kerülnek a büntetés-végrehajtási intézetbe, „intézetis gyerekek”. Az anya-gyermekek körleten a heti egy látogatás biztosított.

A Büntetés-végrehajtás Országos parancsnoka felhívta a Bizottság figyelmét, hogy 2013. július 1-jén módosult a büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet, melynek 118. § (1) d) pontja értelmében az előzetesen letartóztatottak havi két alkalommal jogosultak látogató fogadására.

Az I. sz. egységben a földszinten található az ügyvédi és a kapcsolattartói plexis beszélőhelyiségek. Az ügyvédi beszélőhelyiségben van ugyan lehetőség résen keresztül iratokat átadni, de olyan szűk a rés, hogy szinte csak laponként lehet átadni az iratokat. A parancsnokhelyettes tájékoztatása szerint biztonsági okok indokolják ezt a megoldást, mert korábban a fogvatartottaknál nagy számban találtak mobiltelefonokat, és amióta leszűkítették a részt, nem találtak telefont az intézetben. A fiatalkorúak intézetének vezető nevelője szerint a fiatalkorúakhoz ritkán érkeznek – az általában kirendelt – védők; az épületben egy ügyvédi plexis beszélő található.

A védővel való beszélő kapcsán időbeli korlát nincs. A védő munkanapokon, hivatali időben bármikor felkeresheti védencét, parancsnoki engedély alapján pedig munkaidő után is van erre lehetőség. Az I. sz. egységben azonban problémát jelent, hogy az ügyvédi beszélőre napokat, akár egy hetet is várniuk kell a fogvatartottaknak. Volt olyan fogvatartott, aki arra panaszkodott, hogy napokig kellett várnia, mire kérelmi lapja célba ért, és telefonon beszélhetett védőjével. A fogvatartottak beszámolóí szerint a kirendelt védők többnyire itt sem látják el feladatukat.

Az intézet tájékoztatása szerint a szabad levegőn tartózkodás során, a sétaudvaron elhelyezett telefonkészülékekről minden fogvatartott időkorlát nélkül beszélhet a védőjével.

Telefonálásra az előzetesen letartóztatottak esetében naponta 7 perc időkeretben van lehetőség (egy héten 6 nap). Az elítéltek és az elzárást töltők esetében óránként 10 percig használható a telefon. A fiatalok fogvatartottak esetében fokozatra tekintet nélkül 6.00 és 18.00 óra között van lehetőség telefonálásra, óránként 10 percben. Az I. sz. egységben a nagyobbik sétaudvaron három telefon található, szintenként pedig legalább még kettő. Az egyetlen, a telefonálással kapcsolatos panasz az volt a fogvatartottak részéről, hogy délután 16.00 óra után már nem engedélyezik a telefonálást, így az iskolás gyerekekkel iskolaidőben hétköznap nem tudnak beszélni a fogvatartottak. A parancsnokhelyettes nyitottan mutatkozott arra, hogy ezen a gyakorlaton változtassanak.

A fiatalok fogvatartottak esetében többször felmerült panaszként, hogy a leveleket megítélésük szerint sokszor jelentős – több hetes – késéssel kapják meg. Ezt összefüggésbe hozták a megítélésük szerint alacsony nevelői jelenléttel.

A fiatalok női fogvatartottakkal folytatott beszélgetés során merült fel, hogy tilos az intézetben belüli, tipikusan a fiatalok fiúkkal való kapcsolattartás. Az intézet ezt azzal indokolta, hogy ezek a kapcsolatok tipikusan nem tartósak, a lányok és a fiúk között kapcsolatteremtés feszültséget okozhat a fogvatartottak között. A Bizottság álláspontja szerint a kapcsolattartás ilyen korlátozásának jogszabályi alapja nincs.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága kifejtette, hogy az intézetnek be kell tartania az elkülönítési szabályokat, így a fiatalok nők sem tarthatnak kapcsolatot a fiatalok férfi fogvatartottakkal. A kapcsolattartás lehetősége – a fiatalokakra jellemző szociálisan éretlen személyiségük és a rendelkezésre álló szűkös és sokszor nem megfelelő megküzdési stratégiák miatt – megnövelné a konfliktusok, öngyilkosságok számát.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága által felvetett gyakorlati szempontok megfontolandóak, de a megfigyelők fenntartják azon álláspontjukat, hogy a kapcsolattartás, levelezés korlátozásának ilyen indokokra hivatkozással nincs jogszabályi alapja, illetve a kapcsolattartás engedélyezése nem sértene az elkülönítésre vonatkozó szabályokat.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokának álláspontja szerint az elkülönítési szabályok alapvetően azt definiálják, hogy a fogvatartottak bizonyos csoportjai nem léphetnek kapcsolatba egymással. Jelen esetben kivételként értelmezhető – nem elkülönítési, hanem kapcsolattartási szempontból – az egyes reintegrációs feladatok végrehajtásának eljárási szabályairól szóló 1-1/32/2013 OP intézkedés 13. pontja, amely kimondja, hogy „az elítélt kapcsolattartójaként engedélyezhető még az elítélt által megjelölt más személy is, ha a vele való kapcsolattartás fontosságát az elítélt családi, munkahelyi vagy más okból a fogvatartott reintegrációja indokolja, és ahhoz a nevelő hozzájárul.”

Havi két általános csomag és korlátlan mennyiségű tisztasági csomag fogadására van lehetőség. Az I. sz. egységben havi három alkalommal van lehetőség a kiétkezésre, a II. sz. egységben havonta kétszer. (Az árlista az 4. számú mellékletben található.)

A pártfogók egyénileg foglalkoznak a fogvatartottakkal, felkészítik őket a szabadulásra, segítenek az elhelyezkedésben, a lakhatás megoldásában. 2013 nyarán indul az intézetben a központi megvalósítású, a fogvatartottak reintegrációját elősegítő TÁMOP 5.6.3. program (A fogvatartottak többszakaszos, társadalmi és munkaerő-piaci integrációja és az intenzív utógondozás modellje)

megvalósítása. A program keretében többfajta tréningen és szakmai héten vesznek részt a fogvatartottak a következő két évben, önkéntes jelentkezés alapján.

A bv. ügyész kéthetente látogat el az intézetbe. Az alapvető jogok biztosa 2012-ben a gyermekjogok érvényesülése tárgyában tartott vizsgálatot az intézetben, nagykövetségek az általuk képviselt államok állampolgárait látogatják, a NANE Egyesület pedig egy fogvatartott kérésére látogatott el az intézetbe.

15. Művelődés, szórakozás, oktatás, sport

15.1. Művelődési, szórakozási lehetőségek

Az I. sz. egységben tartott foglalkozások:

Foglalkozás	Összlétszám, alkalmak száma	A foglalkozást tartotta
könyvtári foglalkozás	945 fő 42 alkalom	vezető nevelő
sakk szakkör	75 fő 12 alkalom	vezető nevelő
zene szakkör	33 fő 13 alkalom	vezető nevelő
képzőművészeti szakkör	19 fő 4 alkalom	vezető nevelő
jóga torna	105 fő 20 alkalom	nevelő
problémamegoldó tréning	203 fő 21 alkalom	pszichológus
olvasószakkör	60 fő 6 alkalom	vezető nevelő
filmvetítés	177 fő 23 alkalom	vezető nevelő
társasjáték-foglalkozás	41 fő 7 alkalommal	vezető nevelő
foltvarró szakkör	20 fő 4 alkalommal	vezető nevelő, nevelő
asztalitenisz sportfoglalkozás	1 250 fő 198 alkalom	nevelő
lábtenisz sportfoglalkozás	160 fő 20 alkalommal	nevelő
pártfogói csoportos foglalkozás	67 fő 7 alkalommal	pártfogó
drogprevenció, megelőző foglalkozás	30 fő 8 alkalommal	RÉV Szenvedélybeteg Szolgálat
Anonim Alkoholisták	31 fő 4 alkalommal	az Anonim Alkoholisták képviselője
vetélkedők, versenyek	201 fő 19 alkalommal	nevelő
egyházi foglalkozások	2 920 fő 541 alkalommal	egyház képviselője

Az előzetes letartóztatottak valamennyi programon részt vehetnek. A női fogvatartottak esetében probléma, hogy számukra jóval kevesebb programlehetőség áll rendelkezésre, így pl. a könyvtárban a kiscsoportos filmnézés lehetősége sem elérhető számukra.

A II. sz. egységben a B-C körleten az alábbi – öntevékeny – szakkörök működtek, illetve a fogvatartottak a faliújságot is gondozzák:

Szakkör	Létszám
kiskert szakkör	5 fő
asztalitenisz szakkör	4 fő
barkács szakkör	2 fő
póker szakkör	3 fő
sakk szakkör	3 fő
biliárd szakkör	7 fő
háztartási és főzőszakkör	8 fő
társadalomismeret szakkör	6 fő
body és egészség szakkör	10 fő
könyvtári foglalkozás	39 fő

Az anya-gyermek részlegen időszakosan kertgondozással foglalkoznak a női fogvatartottak, valamint gyermekápolási, baba-mama torna, illetve főző- és foltvarró szakkörön is részt vehetnek. Karácsonyra hangos CD-t készítettek az anyák a gyermekeik részére. Hetente működik a gyermekdal-szakkör, ahol az anyák mondókákat és dalokat tanulhatnak. A körlet úgynevezett nyitott könyvtárral rendelkezik az ebédlőben, amelyet a reggeli nyitástól a zárásig igénybe vehetnek a fogvatartottak, a könyvek közül szabadon válogathatnak. A részlegen belül nem tesznek különbséget a fokozatok között, a fenti lehetőségek minden fogvatartott számára biztosítottak. A pszichológus hetente egy alkalommal tart a fogvatartottak számára csoportfoglalkozást.

A fiatalok intézetében az alábbi foglalkozások tartották az év folyamán:

Foglalkozás	Létszám, alkalomok száma	A foglalkozást tartotta
SZÉK családórák	40 fő 15 alkalommal	a SZÉK munkatársai
kutyaterápiás foglalkozás	6 fő 8 alkalommal	a Mentsvár Alapítvány munkatársa
Anonim Alkoholisták	8 fő 4 alkalommal	Anonim Alkoholisták
agressziókezelési foglalkozás	12 fő 4 alkalommal	rendőrség, bűnmegelőzési osztály
egyházi foglalkozások	35 fő 30 alkalommal	egyház képviselője
foltvarrás (patchwork)	7 fő 10 alkalommal	nevelő
pártfogói foglalkozás	12 fő 9 alkalommal	pártfogó
„Ki mit tud?” felkészítő foglalkozás	25 fő 2 alkalommal	nevelő
sportfoglalkozás (asztalitenisz, foci, erőnléti, kosár, darts)	40 fő 20 alkalommal	nevelő
táncszakkör lányoknak	8 fő 12 alkalommal (hetente)	szociális segédelőadó
főzőszakkör fiúk-lányok részére	20 fő 8 alkalommal	nevelő
társasjáték-foglalkozás	20 fő 15 alkalommal	nevelő
zeneszakkör	5 fő 20 alkalommal (hetente)	az intézet sajtóreferense
filmvetítés	10 fő 30 alkalommal	körlet-főfelügyelő
kertgondozás	10 fő 25 alkalommal	körlet-főfelügyelő
színi tanoda (szakkör)	8 fő 30 alkalommal	az intézet sajtóreferense
falfestés előkészület	25 fő 15 alkalommal	a SZÉK és a Pécsi Szín-Tér Egyesület képviselői
falfestés végrehajtása	25 fő 7 alkalommal	a SZÉK és a Pécsi Szín-Tér Egyesület képviselői

Kéthavonta tartanak versmondó versenyt: az ezen való részvételért dicséret jár, a nyertesek oklevelet vagy tárgyjutalmat kapnak. Az egyik sétaudvaron található a Pécsi Szín-Tér Egyesület közreműködésével létrehozott falfestmény, amelynek tervezésében és kivitelezésében 25 fiatalok részt vettek.

A fogvatartottak a kiskert gondozásában is részt vehetnek, amivel kapcsolatban az egyik fogvatartott azt panaszolta, hogy előfordult, hogy a szabad levegőn tartózkodás alatt kellett a kiskert gondozásában részt venniük. Az intézet munkatársai a helyszínen úgy tájékoztatták a megfigyelőket, hogy a kertgondozásban nem kötelező a részvétel.

A fentiek mellett idén 11 fiatalkorú vett részt 500 facsetete elültetésében, melyeknek gondozása, öntözése is fogvatartotti feladat. (A facseteteket egy zrt. adta bértartásba az intézetnek.)

Valamennyi fiatalkorú részt vehet a foglalkozásokon, fokozattól függetlenül.

A fiatalkorúak intézetében problémát jelent, hogy a fiú elítéltek közösségi helyiségében („foglalkoztató”) nem található sem televízió, sem más, a szabadidő eltöltésére alkalmas eszköz, a lány fogvatartottak közösségi helyiségében pedig a fogvatartottak jelzése és a megfigyelők észlelése szerint kábel hiányában nem működik a televízió. Az intézet vezetése jelezte, hogy a problémát haladéktalanul orvosolni fogja, elmondták a megfigyelőknek, hogy a digitális átállás jelentős befektetést igényel, az intézet pályázati pénzekből kívánja megoldani a kábelek, műszaki eszközök cseréjét.

A fent felsorolt közösségi programok ellenére a megfigyelőknek a fogvatartottakkal való beszélgetések alapján az volt a benyomásuk, hogy azoknak, akik nem vesznek részt az oktatásban, a nap jelentős részében nincs semmilyen hasznos elfoglaltságuk. Az intézet vezetése szerint ennek oka az is, hogy a fogvatartottak egy részének „nem felelnek meg” az intézet által szervezett programok, így azokon nem vesznek részt. A Magyar Helsinki Bizottság szerint azonban fontos tekintettel lenni arra, hogy a fiatalkorú fogvatartottak esetében kiemelkedő jelentősége van annak, hogy milyen módon motiválják őket.

15.2. Sportolási lehetőségek, konditerem használatának feltételei

Az intézet tájékoztatása szerint a fogvatartottaknak lehetőségük van a konditerem használatára, asztaliteniszre, tollaslabdázásra, focira, sakkra, illetve az intézet biztosít tornát a női fogvatartottak részére.

Az I. sz. egységben sportolási lehetőség korlátozottan áll rendelkezésre. A földszinti zárkacsarnokban az előzetes letartóztatottak részére szakkör keretében működik konditerem, azonban a megfigyelők azt tapasztalták, hogy a konditerem felszereltsége rendkívül alacsony és rossz állapotban van (lásd a mellékelt képet). A konditerem használatát a fogvatartottak kérelmezik, amit orvosi vélemény alapján a büntetés-végrehajtási osztályvezető engedélyez. A nevelők készítik el a terembeosztást, amely alapján igénybe vehetik a konditermet a fogvatartottak, általában hetente két alkalommal, hétvégén is.

A női fogvatartottak esetében problémát jelent, hogy a szabad levegőn tartózkodáson kívül gyakorlatilag semmilyen más mozgásra nincs lehetőségük az I. sz. egységben, pingpongozni vagy kondizni sem jutnak le.

A II. sz. egységben a B-C körlet jól felszerelt konditeremmel rendelkezik, illetve az itt fogva tartottak a fiatalokúak

intézetének füves pályáját is igénybe vehetik sportolási céllal. A fogvatartottak a B-C körleten a munkavégzéstől függően vehetik igénybe a konditermet.

A fiatalokúak intézetében jelenleg nem működik a konditerem; az intézet tájékoztatása szerint tervezik újbóli kialakítását. A TÁMOP program keretében az udvarra kerülnek majd kondicionáló eszközök, amelyeket a tervek szerint a szabad levegőn tartózkodás alatt használhatnak majd a fogvatartottak.

Az I. sz. egységben és az fiatalokúak intézetében is a sétaudvar húzódkodókkal felszerelt, amelyet a szabad levegőn tartózkodás alkalmával a fogvatartottak használhatnak. A többi sportolási lehetőséget a szabad levegőn tartózkodás alkalmával, vagy a nevelő által tartott szakkör keretében vehetik igénybe a fogvatartottak. Az I. sz. egységben hétfői programok keretében, a kultúrteremben, vagy a sétaudvaron asztaliteniszre is van lehetőség. A fiatalokúak intézetében a füves labdarúgópályáját is használhatják a fiatalokú fogvatartottak, erre a vezető nevelő tájékoztatása szerint igyekeznek mindennap lehetőséget biztosítani. Az elítélt fiatalokú fiú fogvatartottak úgy tájékoztatták a megfigyelőket, hogy hetente egyszer-kétszer használhatják a pályát.

15.3. Oktatás

A fiatalokúak intézetében a Gáspár András Szakképző és Szakiskola kihelyezett tagozata működik, ennek keretében jelenleg 10 fő fiatalokú fiú vesz részt a szakmatanulásra felkészítő oktatásban, amelynek végén ún. kompetenciabizonyítványt szereznek. Az idei a második végzős osztály, a szakmatanulásra felkészítő oktatásban részt vevők ösztöndíjban részesülnek. Szakma tanulására az intézetben jelenleg nincs lehetőség – a vezető nevelő tájékoztatása szerint elképzelhető, hogy ez szeptembertől lesz szakképzés az intézetben. Nehézséget jelentene ugyanakkor, hogy csak a jogerőse elítélt fogvatartottak esetében van értelme a szakképzés megkezdésének, hiszen ez előzetesek esetében nem lehet tudni, hogy meddig tartózkodnak az intézetben.

A fiatalokú fiú fogvatartottak esetében van szervezett oktatás azok számára, akik nem fejezték be az általános iskolát.

Két fiatalkorú főiskolai képzésben vesz részt (levelező tagozaton) Kecskeméten; az érintett fiatalkorú lány számára az intézet lehetővé tette zárkájában egy számítógép elhelyezését és használatát, illetve az intézet támogatja, hogy rendszeresen részt vegyen a főiskolai konzultációkon.

A B-C körlet fogvatartottjai nyelvi oktatásban részesülnek. Orosz és német nyelvet jól beszélő fogvatartottak (öntevékeny) szakkör keretében tartanak nyelvórákat társaiknak.

Az anya-gyermek részlegesen iskolai oktatás nem folyik, a védőnő egyéni és csoportos foglalkozás keretében gyermekápolás-gondozást oktat az anyáknak.

Az intézet tájékoztatása szerint a tanköteles fiatalkorú lányok esetében is sajnos csak arra van lehetőség, hogy magántanulóként tanulhassanak, míg a fiúk beiskolázása megoldott. A megfigyelők álláspontja szerint törekedni kell arra, hogy a fenti problémák ellenére a fiatalkorú fogvatartottak minél szélesebb köre számára biztosított legyen az oktatásban való részvétel lehetősége.

A fogvatartottak oktatása a reintegrációjuk legfontosabb eszköze, hiszen a tanulás, a beiskolázás révén nyílik elsősorban lehetőség arra, hogy a hiányos vagy elmaradt szocializációjukat legalább részben pótolni lehessen. Az oktatásnak azért is van különös jelentősége, mert a büntetés-végrehajtás korábbi, 2006-os adatai szerint (ld. Beszámoló a fogvatartottak részére indított 2005/2006. évi tanév tapasztalatairól, a 2006/2007. évi tanév előkészítéséről) a 14-18 éves korosztályban a fiatalkorú fogvatartottak több mint fele (52%-a) nem rendelkezik általános iskolai a végzettséggel, további 37%-uk pedig csak a 8 osztályt végezte el.

A 2012. évi C. törvény, az új Btk. 106. § (1) szerint is a „fiatalkorúval szemben kiszabott büntetés vagy alkalmazott intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön, és a társadalom hasznos tagjává váljon [...]”. Ezt a büntetés-végrehajtás falain belül neveléssel, oktatással lehet elérni. Ahogy Czenczer Orsolya írja a Börtönügyi Szemle 2008.3. számában „az elítéltek nevelésének legfontosabb mozzanata az érintettek célszerű foglalkoztatásának, a rendelkezésre álló idő konstruktív eltöltésének megszervezése abból a célból, hogy az elősegítse az elítéltek szellemi és fizikai erejének fenntartását, valamint az olyan alap- és szakműveltség megszerzését, amelynek révén növekszik az esélyük a szabadulás utáni visszailleszkedésre.” Ennek szellemében írja elő a

szabadságvesztés és az előzetes letartóztatás végrehajtásának szabályairól szóló 6/1996. (VII. 12.) IM rendelet is, hogy különösen ösztönözni és támogatni kell az alapfokú iskolai végzettség megszerzését. A büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló törvényerejű rendelet 36. § n) egyenesen az elítélt jogai között sorolja fel az általános iskolai tanulmányok folytatását.

Az intézet tájékoztatása szerint gondot okoz az, hogy a fogvatartottaknak nincs birtokukban a bizonyítványuk, esetenként arról sem számolnak be, hogy melyik iskolába jártak, így nem tudja az intézet, hányadik osztályba iskolázhatóak be, az iskolák nem együttműködnek a bizonyítványok kiadásával kapcsolatban. A problémára megoldást jelenthet az egyes nevelési feladatok végrehajtásának eljárási szabályairól szóló 0116/1998. OP intézkedés 5. pontjában foglaltak alkalmazása, amely a következőképpen rendelkezik: „Amennyiben az általános iskolai oktatásban résztvevőknek nem érkezik meg a bizonyítványa, a beiskolázott elítélt szintmegállapító vizsgát kérhet az oktatást végző iskolától.”

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága felhívta a figyelmet, hogy a 0116/1998 OP intézkedés 2013. július 19-től, a látogatás, illetve a látogatásról szóló jelentés elkészülte után hatályát veszítette, helyébe az egyes reintegrációs feladatok végrehajtásának eljárási szabályairól szóló 1-1/32/2013 OP intézkedés lépett.

A hatályos OP intézkedés 5. pontja a korábbival azonos módon rendelkezik arról, hogy a beiskolázott elítélt szintmegállapító vizsgát kérhet az oktatást végző iskolától.

Megoldást jelenthet továbbá a kapcsolatfelvétel az újonnan felállított Klebelsberg Intézményfenntartó Központtal (KLIK) való kapcsolatfelvétel, a hasonló esetekben a KLIK-kel való együttműködés kereteinek kialakítása. Szükség esetén a Magyar Helsinki Bizottság szívesen közreműködik a probléma megoldása érdekében, felveszi a kapcsolatot az oktatásért felelős tárcával és a KLIK-kel.

A megfigyelők tisztában vannak vele, hogy az oktatást a nem tanköteles korú, vagyis a 16 évnél idősebb fogvatartottak számára nem lehet kötelezővé tenni. Mindazonáltal – különös tekintettel arra, hogy a jogszabályok is hangsúlyt helyeznek a speciális prevencióra, melynek egyik leginkább hatékony eszköze lehet az oktatás – úgy véljük, hogy az intézetnek nem csak az oktatásban való részvétel lehetőségét kell biztosítania, hanem más ösztönző mechanizmusok (pl. ösztöndíj) segítségével kell a fiatalok fogvatartottak beiskolázását támogatnia.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága a jelentés kapcsán kifejtett álláspontjában megjegyezte, hogy a nevelők a beiskolázáshoz szükséges feltételek megteremtésében a fogvatartottakat segítik, a bizonyítvány megszerzésének lehetséges módzataival kapcsolatban részletes tájékoztatást nyújtanak, így igen kevés azon esetek száma, mikor valóban nem sikerül beszerezni a korábban befejezett tanévekről az igazolást. Ilyenkor az oktatást végző intézmény dönt arról, hogy a fogvatartottat beiskolázza-e, és ha igen, milyen módon.

15.4. Vallási szertartásokon való részvétel

Mindkét egységben és valamennyi körleten van lehetőség a vallási szertartásokon való részvételre. Önkéntes jelentkezés alapján minden fogvatartotthoz eljutnak a felekezetek képviselői, hétvégi program keretében. A református lelkész hétköznapi is tart foglalkozásokat, illetve bibliaórákat tart egy angol házaspár.

Az intézetet a következő felekezetek látogatják: református, római katolikus, hetednapi adventista, Magyar Pünkösdi Egyház, Óskeresztény Apostoli Egyház, Krisztus Szeretete Egyház, Jehova Tanúi, HIT Gyülekezete, Golgota Gyülekezet. (Lásd: 5. számú melléklet.)

15.5. A könyvtárhasználat alapvető szabályai

Az I. számú egységben szintenként kéthetente történik a könyvtárazás; a fogvatartottak egyszerre 3 könyvet vehetnek ki, amelyért kártérítési felelősséggel tartoznak. Igény szerint sűrűbben is van lehetőség a könyvtárazásra.

II. Egyéni panaszok

(Az X.Y.-nal szereplők nevük jelentésben való szerepeltetéséhez nem járultak hozzá)

I. sz. egység:

Az I. sz. egységben visszatérően volt panasz három börtönőrre, akik durván beszélnek a fogvatartottakkal és nem veszik figyelembe kéréseiket. A nők szerint problémát jelent, hogy a földszinten a férfiakkal egy szinten van a zárkájuk, így a vonulások idején a férfi fogvatartottak be tudnak lesni a zárkába, hőségben pedig akár a zárkában többször is tisztálkodnak, vagy eleve nincsenek úgy felöltözve, ahogy idegen férfi előtt mutatkoznának. Ez a helyzet felveti annak a kérdését, hogy a férfi és női fogvatartottak megfelelően vannak-e elkülönítve az intézetben.

S. F.: Tartósan Spanyolországban él. A spanyol hatóságok kiadták, hogy leülje büntetését, de most itt akarják fogni, hogy leüljön további büntetéseket is. 2013. július 23-án szabadulna, addig szeretné, ha a bv. számára is világos lenne, hogy nem tarthatják fogva. Állampusztán ül, most szállításban volt Kecskeméten. Megígértük neki, hogy beletekintünk iratanyagába, elkértük az anyagot az állampusztai intézettől.

V. T.: Arról érdeklődött, összebüntetésbe foglalhatók-e korábbi büntetései, le nem töltött kedvezményei? A fogvatartottat levélben tájékoztattuk a jogszabályokról a konkrét ítéletek fényében.

X.Y.: Arra panaszkodott, hogy 3 napig nem jutott mohamedán étkezéshez, amikor átrakták egy másik zárkába. Nincs lehetőség mosogatra (poharak, evőeszközök, saját edények). Most olyan zárkában van, ahol nincs vízforraló, mert nem engedélyezték. Kérdés: külföldi zárjegyes cigarettát be lehet-e küldeni? Kapcsolattartójának állítólag visszaküldték, mondván, nem lehet.

K. H.: Terhessége alatt fehérvérűséget állapítottak meg nála, akkor gyógyszert szedett. Most is szeretné megnézetni a vérképét (feltűnően sápadt), és nem érti, miért kell ehhez Tökölre vinni, mikor itt minden adott a vizsgálathoz. A megfigyelők szeretnék tájékoztatást kérni, hogy volt-e lehetőség az érintett fogvatartott esetében a vizsgálatra.

J. R.: Fegyelmi eljárás folyik ellen. Szeretné, ha A. J-t is meghallgatnák az eljárás keretében, ezt a megfigyelők közölték az intézet vezetésével.

X. Y. : 25 éve cukorbeteg. Inzulint szed. Napi vércukorszintjének megállapításához szükséges lenne a digitális mérőkészülékére. Ezt az orvos is támogatta. Csomagban beküldték neki, de aztán mégsem engedélyezték, hogy magánál tartsa, pedig másoknál már korábban előfordul. Ezt a parancsnokhelyettesnek is elmondtuk, aki nem látta akadályát az engedélynek.

X. Y.: Csípőficamos, asztmás, cukorbeteg, magas vérnyomásos. 5 hónapja tartják bent a 60. zárkában. Jelenleg ötten vannak, mozgásra nincs lehetőség, vécé nincsen elfalazva, levegő nem jár. Szeretne Strasbourghoz fordulni a fogvatartás körülményei miatt, ennek érdekében a Magyar Helsinki Bizottság fel fogja keresni.

X. Y.: A feltételes szabadság alatt elkövetett bűncselekmény miatt a kedvezmény letöltésével kapcsolatban érdeklődött, a megfigyelők írásban tájékoztatták.

X. Y.: Februárban állítása szerint levelet írt a NANE-nak, mondván, őt az akkori élettársa veréssel vette rá, hogy menjen vele lopni. (Az eljárás rablás miatt folyik ellene.) A megfigyelők érdeklődtek ez ügyben a NANE-nál, ahonnan azt a tájékoztatást kapták, hogy nevezett fogvatartottól levelet nem kaptak, de ugyanebből az intézetből másik két fogvatartott levele megérkezett. Azt is állítja a fogvatartott, hogy február óta háromszor írt az ügyészségnek, hogy vallomást tegyen, de eddig semmi nem történt.

II. sz. egység:

Egy fogvatartott panaszkodott, hogy nem kapja meg a leveleket időben. Úgy véli azért, mert a nevelők „ritkán jönnek le”, vagyis szerinte keveset tartózkodnak a körleten. Sérelmezte, hogy a leveleit elolvassák. A Bizottság munkatársai levélben nyújtanak tájékoztatást arról, hogy a levelezése a 1979. évi 11. törvényerejű rendelet értelmében — a hatóságokhoz és a nemzetközi szervezetekhez küldött levelek kivételével — a büntetés-végrehajtási intézet biztonsága szempontjából ellenőrizhető.

Egy fogvatartott jelezte, hogy nem találkozhatott édesapjával, aki a Sopronkőhidai Fegyház és Börtönben van elhelyezve, nem engedélyezték neki az ún. „házibeszélőt” (a fogvatartott – a havi soros beszélője terhére - más büntetés-végrehajtási intézetben lévő, engedélyezett hozzátartozójával a két intézetparancsnok együttes engedélyével, látogatás céljából találkozhat). A Bizottság levélben tájékoztatja, hogy a házibeszélő igénybe vétele csak lehetőség, amit az intézet nem köteles engedélyezni.

Egy fogvatartott szeretne tanulni, erre az intézetben állítása szerint nincs lehetősége (ld. még az oktatásról szóló fejezetben).

Egy fogvatartott sérelmezte, hogy nem tetoválhatja magát. A Bizottság munkatársai szerint a tetoválás tiltása a házirendből, illetve a jogszabályokból nem vezethető le, csak abban az esetben tiltott, ha a tetováláshoz tiltott tárgyat venne igénybe. Tekintettel arra, hogy a tetoválás a fogvatartottak birtokában tartható tárgyakkal is lehetséges, a tevékenység a jelenlegi jogszabályi keretek között nem tilalmazott, hacsak nem minősíthető a testi épséget sértő, illetve veszélyeztető magatartásnak. Az intézet házirendjében az szerepel, hogy a fogvatartott köteles a biztonsági és higiéniai követelmények betartására. A Bizottság munkatársai – különös tekintettel a tetoválás egészségügyi kockázataira, amely a nem steril, esetleg mások által is igénybe vett, gyakran saját kezűleg gyártott eszközök használatából fakad – legitimnek tartanak a tevékenység korlátozását, a tetoválás megemlíthető pl. a Házirend XI. fejezetének 2. pontjában, mint olyan tevékenység, amely fegyelmi eljárást von maga után.

***

Mellékletek:

1. Étlap a 2013. április 29. és május 5. közötti időszakra vonatkozóan
2. „Napirend a fiatalok fogvatartottak részére”
3. A fogvatartottak egészségügyi ellátására vonatkozó adatok (2012)
4. Kiértékelés árlista
5. Egyházi foglalkozások

III. Főbb megállapítások, javaslatok

- Elkülönített WC kialakítása minden zárkában szükséges; emellett törekedni kell a háromemeletes ágyak felszámolására. A 200%-ot meghaladó zsúfoltság csökkentése nem tűr halasztást, ez természetesen nem intézeti kompetencia a befogadási kötelezettség miatt.

Az intézet parancsnokának tájékoztatása szerint:

- „Az idei évben rendelkezésre áll minden szükséges feltétel (építőanyag, munkaerő), hogy valamennyi zárkában elkülönített WC helyiséget alakítsunk ki, így erre sor is fog kerülni.”
- „Egyelőre a háromemeletes ágyakat nem tudjuk teljes mértékben megszüntetni, azonban az elhelyezési körülményeink legjobb kihasználásával arra törekszünk, hogy csak a legvégső esetben kerüljön sor a 3. szinten való elhelyezésre. Az idei évben megvalósuló férőhelybővítést követően, 2014-től szinte biztosan nem használjuk a 3 emeletes ágyakat.”

A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka is napjaink egyik legfőbb problémájának tartja a büntetés-végrehajtás zsúfoltságát, amelynek oka a jogszabályi változásokban keresendő (pl. elzárás, „három csapás”). Az országos parancsnok kifejtette, hogy „a sok esetben százéves kort megélt épületek karbantartása, korszerűsítése folyamatos, nagy anyagi erőforrásokat felemésztő feladata a büntetés-végrehajtási szervezetnek. Célunk, hogy intézeteink állapota és a fogvatartás körülményei minden tekintetben megfeleljenek a hazai és nemzetközi elvárásoknak, melyet – a szűkös anyagi forrás mellett – pályázatok útján kívánunk elérni. [...] a vizsgált intézetben is több ütemben történtek korszerűsítési munkálatok, melyek a jövőben is folytatódnak, így a zárkák mellékhelyiségeinek a zárka légterétől való elkülönítése is folyamatosan zajlik, ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy a fogvatartottak által okozott anyagi károk is hátráltatják a munkálatokat. A zsúfoltság csökkentését a 2013. december 31-ig lezáruló férőhely-bővítési program szolgálja, melynek eredményeként a háromemeletes ágyak leszerelése is megtörténik.”

- Szükséges a magánelzárás végrehajtására szolgáló zárka állapotának javítása.

Az intézet parancsnokának tájékoztatása szerint a magánelzárás végrehajtására kijelölt zárkában 2013. második félévében sor kerül a szaniterek cseréjére.

- A reggel és a vacsora mennyiségét indokolt növelni, csakúgy, mint a tisztítószer mennyiségét.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának tájékoztatása szerint az ételmezést biztosító külső vállalkozó esetében is az étrend összeállításában dietetikus és ételmezésvezető nyújt segítséget, akik a napi kalóriaszükséglet alapján határozzák meg a menüsor és az adagok mennyiségét.

- Meg kell vizsgálni, milyen munkaszervezési lépések tehetőek annak érdekében, hogy a felügyelet alacsony létszáma ne járjon azzal a következménnyel, hogy a fiataikorúak zárkái a napirendben meghatározottnál jóval hosszabb ideig vannak zárva. A zárka „lezárása” büntetésként való alkalmazásának gyakorlatát meg kell szüntetni.

Az intézet parancsnokának tájékoztatása értelmében a fiataikorúak tekintetében szintén a férőhelybővítéssel összefüggésben várható a személyi állomány (mind a nevelési szakterület, mind pedig a biztonsági) létszámának a növekedése is, ezzel lehetőség nyílik a zárkán kívüli programok bővítésére.”

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága a jelentéshez fűzött véleményében kifejtette, hogy elfogadhatatlan a zárkák napirendtől eltérő zárva tartási gyakorlata, ezért az

országos parancsnok utasította az intézet parancsnokát, hogy tegye meg a szükséges intézkedéseket a szabálytalanságok megszüntetésére.

- A fiatakorúak intézete vezető nevelőjének meglátása szerint problémát jelent, hogy az adott esetben évekig a fiatakorúak intézetében fogvatartott, ott például oktatásban részesülő fogvatartott 21. életévének betöltése után akár fegyházba is kerülhet a vonatkozó jogszabályi rendelkezések alapján, ami meglátása szerint jelentős mértékben visszavetheti a reszocializáció folyamatát. A Magyar Helsinki Bizottság egyetért azzal, hogy megfontolandó a kapcsolódó jogszabályi rendelkezések módosítása oly módon, hogy például a parancsnok javaslata és nevelői vélemény alapján a 21. életévüket betöltött fogvatartottak, akiknek az ítéletéből már csak egy meghatározott, viszonylag rövid idő van hátra, azt a fiatakorúak intézetében tölthessék le.
- Biztosítani kell, hogy leveleiket a fogvatartottak időben kézhez kapják. Az I. sz. egységben hétköznapi délután is biztosítani kell a lehetőséget a telefonálásra.

Az intézet parancsnokának tájékoztatása:

- „A leveleket a fogvatartottak a jogszabályokban meghatározott időpontokban megkapják. A levelek ellenőrzését sok esetben kéri az illetékes ügyészség, ilyenkor továbbítást megelőzően meg kell küldeni azt az ügyészségnek és csak azt követően van továbbítva vagy átadva, ez viszonylag hosszabb időt is igénybe vehet, ám nem a mi hibánkból történik.”
  - „A telefonálási időszak meghosszabbítására intézkedem, 16.00 óra helyett 18.00-ig lesznek a telefonok használhatóak az I. sz. egységben.”
- Lépéseket kell tenni annak érdekében, hogy az iskolai bizonyítvány hiánya ne legyen akadálya az oktatásban való részvételnek.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága a jelentés kapcsán kifejtett álláspontjában megjegyezte, hogy a nevelők a beiskolázáshoz szükséges feltételek megteremtésében a fogvatartottakat segítik, a bizonyítvány lehetséges módoszataival kapcsolatban részletes tájékoztatást nyújtanak, így igen kevés azon esetek száma, mikor valóban nem sikerül beszerezni a korábban befejezett tanévekről az igazolást. Ilyenkor az oktatást végző intézmény dönt arról, hogy a fogvatartottat beiskolázza-e és ha igen, milyen módon.

- A fiatakorú fogvatartottak közösségi helyiségeit használható televízióval és a szabadidő eltöltésére alkalmas további eszközökkel kell ellátni, illetve ki kell alakítani egy konditermet a fiatakorúak intézetében.

Az intézet parancsnokának tájékoztatása: „Az anyagi lehetőségek függvényében kerülhet sor a fiatakorúak intézetében a televízió-rendszer bővítésére. A szabadidő eltöltéséhez szükséges egyéb eszközök (asztalitenisz, könyvek, társasjáték, kreatív eszközök) rendelkezésre állnak. Konditermet nem tervezek kialakítani a fiatakorúaknak, hanem az I. sz. egységhez hasonló módon az udvaron fogunk kialakítani kondigépeket (húzódzkodó, tolódzkodó, fekvenyomó).”

- Megfontolandó a fiatakorúakkal foglalkozó nevelők számára speciális képzés bevezetése.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának tájékoztatása szerint fontos a fiatakorúakkal foglalkozó nevelők szociálpedagógiai képzése, az intézetek folyamatosan figyelik az ehhez kapcsolódó pályázati projekteket és lehetőség szerint részt vesznek továbbképzéseken. A jelenleg futó „A fogvatartottak többszakaszos, társadalmi és munkaerőpiaci reintegrációja és az intenzív utógondozás modellje” című TÁMOP 5.6.3 12/1 2012-0001 számú kiemelt projekt keretében is kiemelt figyelmet fordítanak a fogvatartottakkal közvetlenül kapcsolatban álló munkatársak képzésére is.